

በኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን

በታክስ ክሊራንስ ጥያቄ በቅድሚያ አዲት መደረግ
ያለባቸውና የሌለባቸው ግብር ከፋዮችን
ለመወሰን የወጣ መመሪያቁጥር 128/2009

ነሐሴ/2009 ዓ.ም

አዲስ አበባ

መግቢያ

የታክስ ኦዲት አሰራር የስጋት ሥራ አመራር ላይ የተመሰረተ ነው ቢባልም በተጨማሪም የታክስ ኦዲት አፈጻጸም በአመዛኙ በግብር ክፋዮች የአገልግሎት ጥያቄ ላይ የተመሰረተ መሆኑንና የኦዲት ሥራችን በስጋት ላይ የተመሰረተ ባለመሆኑ፤

በግብር ክፋዮች ለቀረቡ የተለያዩ የአገልግሎት ጥያቄዎች ምላሽ ለመስጠት የኦዲት ሥራ በቅድመ ሁኔታነት በመቀመጡ ምላሽ ሳያገኙ ዓመታትን ያስቆጠሩ የግብር ክፋዮች የአገልግሎት ጥያቄ በየቅርንጫፍ ጽ/ቤቶቹ ስለሚገኝ በዚህም ምክንያት ግብር ክፋዮች ለምልልስና ለእንግልት እየተዳረጉ በመሆኑ እና ያለውን ውስን የሰው ሀብት ውጤት ሊያስገኙ በሚችሉ የኦዲት ሥራዎች ላይ ለማሰማራት፤

የአገልግሎት ጥያቄዎችን እንደ ስጋት ደረጃቸው በሌሎችም የሥራ ክፍሎች ማለትም የታክስ አወሳሰን አሰባሰብና ክትትል እና የደንበኞች አገልግሎት በዚህ መመሪያ በተቀመጠው የአሰራር ሥርዓት መሰረት እንዲፈጸም እንዲሁም የታክስ ኦዲት አሰራር በታክስ ኦዲት ፖሊሲ መሰረት የስጋት ሥራ አመራር ላይ ተመስርቶና ትኩረት ሰጥቶ እንዲከናወን ለማስቻል፤

የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን በፌደራል የታክስ አስተዳደር አዋጅ ቁጥር 983/2008 አንቀጽ 61 ንዑስ አንቀጽ 2 እና በገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን ማቋቋሚያ አዋጅ ቁጥር 587/2000 አንቀጽ 20 ንዑስ አንቀጽ 2 በተሰጠው ሥልጣን መሰረት ይህንን መመሪያ አውጥቷል።

ክፍል አንድ ጠቅላላ

1. አጭር ርዕስ

ይህ መመሪያ “በታክስ ክሊራንስ ጥያቄ በቅድሚያ ኦዲት መደረግ ያለባቸውና የሌለባቸው ግብር ክፋዮችን ለመወሰን የወጣ መመሪያቁጥር 128/2009” ተብሎ ሊጠቀስ ይችላል።

2. ትርጓሜ

የቃሉ አግባብ ሌላ ትርጉም የሚያሰጠው ካልሆነ በስተቀር ለዚህ መመሪያ አፈጻጸም፦

- 1) "የአገልግሎት ጥያቄ" ማለት በተለያዩ መነሻዎች የግብር ዕዳ የሌለበት ስለመሆኑ ማረጋገጫ ምስክር ወረቀት እንዲሰጠው ግብር ከፋዩ ለባለሥልጣኑ የሚያቀርበው ጥያቄ ነው፤
- 2) "ስጋት" ማለት የባለሥልጣኑ ዓላማ እንዳይሳካ አሉታዊ ተፅዕኖ የሚፈጥሩ ክስተቶች ማለትም ግብር/ታክስ ማጭበርበር፣ ታማኝ ያለመሆን፣ ያልተገባ የግብር/ታክስ ተመላሽ መጠየቅ እና ኪሣራ ማስታወቅ ወ.ዘ.ተ በአጠቃላይ የታክስ ሕጎችን አክብሮ አለመስራት ነው፤
- 3) "የስጋት ደረጃ" ማለት የተጠኑ እና የተለዩ ስጋቶችን እንደሚያስከትሉት ኢኮኖሚያዊ ጉዳት መጠን በቅደም ተከተል በከፍተኛ፣ በመካከለኛ እና በዝቅተኛ ስጋት ደረጃ በመከፋፈል መመደብ ነው፤
- 4) "ከፍተኛ የስጋት ደረጃ" ማለት በስጋት መምረጫ መስፈርት መሰረት ተቋሙ ባስቀመጠው ከፍተኛ የስጋት ወሰን ክልል (Range) ውስጥ ያረፈ የግብር ከፋይ የስጋት ድምር ውጤት (Total risk score) ሆኖ ከፍተኛ አሉታዊ ተጽዕኖና ኢኮኖሚያዊ ጉዳት የመፍጠር አቅም ያለው ማለት ነው፤
- 5) "መካከለኛ የስጋት ደረጃ" ማለት በስጋት መምረጫ መስፈርት መሰረት ተቋሙ ባስቀመጠው መካከለኛ የስጋት ወሰን ክልል (Range) ውስጥ ያረፈ የግብር ከፋይ የስጋት ድምር ውጤት (Total risk score) ሆኖ መካከለኛ አሉታዊ ተጽዕኖና ኢኮኖሚያዊ ጉዳት የመፍጠር አቅም ያለው ማለት ነው፤
- 6) "ዝቅተኛ የስጋት ደረጃ" ማለት በስጋት መምረጫ መስፈርት መሰረት ተቋሙ ባስቀመጠው ዝቅተኛ የስጋት ወሰን ክልል (Range) ውስጥ ያረፈ የግብር ከፋይ የስጋት ድምር ውጤት (Total risk score) ሆኖ ዝቅተኛ አሉታዊ ተጽዕኖና ኢኮኖሚያዊ ጉዳት የመፍጠር አቅም ያለው ማለት ነው፤
- 7) "የታክስ ኦዲት" ማለት በኦዲት ዕቅድ ውስጥ የተካተቱ ግብር ከፋዮችን የሒሳብ መግለጫና ደጋፊ ሰነዶች እንዲያቀርቡ በማድረግ መከፈል የሚገባው ያልተከፈለ ግብር/ታክስ ስለመኖሩ ጥልቅና ዝርዝር የሒሳብ ምርመራ በመስራት ማረጋገጥ ነው፤
- 8) "ዴቨክ ኦዲት" ማለት በዴቨክ ኦዲት ዕቅድ ውስጥ የተካተቱ ግብር ከፋዮች ያሳወቁትን ግብር/ታክስ ትክክለኛና ተሟልቶ መቅረቡን በእጃችን ካሉ መረጃዎችና

እንደአስፈላጊነቱ ከሶስተኛ ወገን ከሚገኙ መረጃዎች ጋር በማመሳከር መከፈል የሚገባው ያልተከፈለ ግብር/ታክስ ስለመኖሩ የሚከናወን የሒሳብ ምርመራ ነው።

- 9) "የንግድ ሥራ ሀብት" ማለት የንግድ ሥራ በማከናወን ሃይት በሙሉ ወይም በከፊል የንግድ ሥራ ገቢ ለማግኘት የተያዘ ወይም ጥቅም ላይ የዋለ ሀብት ነው።
- 10) "አዋጅ/ጆች" ማለት የፌዴራል ገቢ ግብር አዋጅ ቁጥር 979/2008 እና የፌዴራል የታክስ አስተዳዳሪ አዋጅ ቁጥር 983/2008 ናቸው።
- 11) በዚህ መመሪያ ውስጥ ያሉ ሌሎች ቃላትና ሀረጎች በታክስ ህግ የተሰጣቸውን ትርጉም ይይዛሉ።

3. የተፈጻሚነት ወሰን

ይህ መመሪያ የታክስ ክሊራንስ እንዲሰጣቸው የአገልግሎት ጥያቄ በሚያቀርቡ ማናቸውም ግብር ከፋዮች ላይ ተፈጻሚ ይሆናል።

ክፍል ሁለት

የታክስ አዲት ክዋኔን በቅድመ ሁኔታነት የሚጠይቅ የክሊራንስ አገልግሎት ጥያቄ

4. የታክስ ክሊራንስ

ማንኛውም ታክስ ከፋይ ባለሥልጣኑ በሚያዘጋጀው ቅጽ መሰረት የታክስ ክሊራንስ የምስክር ወረቀት እንዲሰጠው ለባለሥልጣኑ ማመልከት ይችላል።

5. የታክስ አዲት ክዋኔን በቅድመ ሁኔታነት የሚጠይቅ የክሊራንስ አገልግሎት ጥያቄ

- 1) ድርጅት ለመዘጋት የሚቀርብ የክሊራንስ ጥያቄ በስጋት መምረጫ መስፈርት መሠረት ድርጅቱ ከፍተኛ ስጋት ደረጃ ላይ የሚገኝ ከሆነ ከመዘጋቱ በፊት በአዲት መረጋገጥ ይኖርበታል።
- 2) ከ50% (ሃምሳ በመቶ) በላይ የንግድ ስራ ሀብት ለማስተላለፍ የቀረበ የአገልግሎት ጥያቄ በሚሆንበት ጊዜ፡-
 - (ሀ) ለከፍተኛ እና ለመካከለኛ ግብር ከፋዮች ቅጽ/ቤት ድርጅቱ በስጋት መምረጫ መስፈርት መሠረት ከፍተኛ የስጋት ደረጃ ላይ የሚገኝ ከሆነ እና

(ለ) ለአነስተኛ ግብር ከፋይ ቅ/ጽ/ቤቶች የስጋት ደረጃ ግምት ውስጥ ሳይገባ ሁሉም የንግድ ሥራ ሀብት የማስተላለፍ አገልግሎት ጥያቄ በአዲት መረጋገጥ ይኖርበታል።

3) ህጋዊ ህልውና የነበራቸው ድርጅቶች በአንድ ላይ ለመደራጀት ወይም ለመዋሀድ ጥያቄ አቅርበው ዋናው ድርጅት የተዋሀደውን ድርጅት የታክስ ዕዳን ጨምሮ የሚዋሃዱ ስለመሆኑ በፀደቀ ሰነድ ከቀረቡ፡-

(ሀ) ለከፍተኛ ግብር ከፋዮች ቅ/ጽ/ቤት በቀጥታ በደንበኞች አገልግሎት በኩል ይስተናገዳል፤

(ለ) ለመካከለኛ ግብር ከፋዮች ቅ/ጽ/ቤት በበጀት ዓመቱ በስጋት መምረጫ መስፈርት መሠረት ድርጅቱ ከፍተኛ የስጋት ደረጃ ላይ የሚገኝ ከሆነ አገልግሎቱ ከመሰጠቱ በፊት በአዲት መረጋገጥ ይኖርበታል፤

(ሐ) ዋናው ድርጅት የተዋሀደውን ድርጅት የታክስ ዕዳን ጨምሮ የማይዋሃድ በሚሆንበት ጊዜ የቀረበው የአገልግሎት ጥያቄ ድርጅት እንደ መዘጋት ተቆጥሮ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) በተጠቀሰው መሠረት የሚስተናገድ ይሆናል፤

(መ) የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 3(ሀ) ድንጋጌ ቢኖርም የቀረበው ሰነድ ከፍተኛ ስጋት በሚያመለክትበት ጊዜ እንደ አስፈላጊነቱ ቅርንጫፍ በቅድሚያ አዲት ሊያደርገው ይችላል።

4) የቅድመ ግብር/ታክስ ተመላሽን በተመለከተ ለሚቀርብ ጥያቄ ለየቅርንጫፍ ጽ/ቤቱ በተቀመጠው የተመላሽ ጣሪያ መሠረት መሆኑ እንደተጠበቀ ሆኖ፤ አገልግሎቱ ከመሰጠቱ በፊት በውጪ ኦዲተሮች የድርጅቱ የሒሳብ መግለጫን አስመልክቶ የተገለፀው

(ሀ) አስተያየት ለመስጠት የማያስችል ወይም ተቀባይነት የሚያሳጣ አስተያየት ከሆነ ወይም/አና

(ለ) በሁኔታዎች የተገደበ አስተያየት የተሰጠበት ሆኖ ከግብር ወይም ታክስ ተመላሽ ጋር በተገናኘ አጠራጣሪ ነጥቦች መኖራቸው ሲታመን እንደ አስፈላጊነቱ አገልግሎቱ ከመሰጠቱ በፊት በአዲት መረጋገጥ ይኖርበታል።

ክፍል ሦስት

በግብር አወሳሰንና አሰባሰብ እና በደንበኞች አገልግሎት

የሚስተናገዱ የአገልግሎት ዓይነቶች

6. የድርጅትን ሀብት ስለመሸጥ ወይም ስለማስተላለፍ

ከ50% (ሃምሳ በመቶ) በላይ የድርጅት ሀብት ለመሸጥ/ለማስተላለፍ ለከፍተኛ እና ለመካከለኛ ግብር ከፋዮች ቅ/ጸ/ቤት የሚቀርብ የአገልግሎት ጥያቄ ግብር ከፋዩ በስጋት መምረጫ መስፈርት መሠረት ከፍተኛ የስጋት ደረጃ ላይ ካልተገኘ በግብረ አወሳሰን የሥራ ክፍል በኩል በዴቨክ ኦዲት ተጣርቶ አገልግሎቱ እንዲሰጥ ለደንበኞች አገልግሎት የሚተላለፍ ይሆናል።

7. ድርጅትን በከፊልም ሆነ በሙሉ ስለመዘጋት

ድርጅትን በከፊልም ሆነ በሙሉ ለመዘጋት የቀረበ የአገልግሎት ጥያቄ ሆኖ ድርጅቱ መካከለኛ እና ዝቅተኛ የስጋት ደረጃ ላይ የሚገኝ ከሆነ አጠቃላይ ኦዲት ማድረግ ሳያስፈልግ በግብር አወሳሰን የሥራ ክፍል በኩል በዴቨክ ኦዲት ተጣርቶ አገልግሎቱ እንዲሰጥ ለደንበኞች አገልግሎት የሚተላለፍ ይሆናል።

8. የካፒታል ሀብትን ስለማስተላለፍ

የካፒታል ሀብቶችን (አክሲዮን ባለቤት መብት) /Share/ ለማስተላለፍ የሚቀርብ ማንኛውም ጥያቄ በግብር አወሳሰን የሥራ ክፍል በኩል በዴቨክ ኦዲት ተጣርቶ አገልግሎቱ እንዲሰጥ ለደንበኞች አገልግሎት የሚተላለፍ ይሆናል።

9. ድርጅቶች በአንድ ላይ ስለማደራጀት

የተለያዩ ህጋዊ ህልውና የነበራቸውን ድርጅቶች በአንድ ላይ ለማደራጀት ወይም ለማዋሀድ የሚቀርብ ጥያቄ ዋናው ድርጅት የተዋሀደውን ድርጅት የታክስ ዕዳን ጨምሮ የተዋሀደ ስለመሆኑ በፀደቀ ሰነድ ካቀረበ እና በበጀት ዓመቱ የስጋት መምረጫ መስፈርት መሠረት ድርጅቱ መካከለኛ እና ዝቅተኛ የስጋት ደረጃ ላይ የሚገኝ ከሆነ በቀጥታ በደንበኞች አገልግሎት በኩል የሚስተናገድ ይሆናል።

10. የድርጅት ሥም ወይም አድራሻ ስለመለወጥ

የድርጅት ስም ወይም አድራሻ ለውጥ ለማድረግ የሚቀርብ የአገልግሎት ጥያቄ በቀጥታ በደንበኞች አገልግሎት በኩል የሚስተናገድ ሆኖ ግብር ከፋዩ ከቀድሞው ሥም ጋር

የተገናኙ የግብር/ታክስ ግዴታዎችን እንደሚወጣ በማመልከቻ ጽሁፉ ላይ ማቅረብ አለበት።

11. ስለ ንግድ ዘርፍ ቅነሳ

የንግድ ዘርፍ ቅነሳ ጥያቄ ሲቀርብና ይህም የሀብት ቅነሣን የሚያስከትል ሆኖ ሲገኝ በዚህ መመሪያ አንቀጽ (7) መሠረት የሚስተናገድ ይሆናል። ነገር ግን የዘርፍ ቅነሣው ከሀብት ቅነሣ ጋር የማይገናኝ በሚሆንበት ጊዜ አገልግሎቱ በቀጥታ በደንበኞች አገልግሎት በኩል የሚሰጥ ይሆናል።

12. የተጨማሪ እሴት ታክስ ተመላሽ ጥያቄ

የተጨማሪ እሴት ታክስ ተመላሽ ጥያቄዎች ሲቀርቡ በተመላሽ ክፍል በኩል አሠራሩን ተከትሎ በሚደረግ የማጣራት ሥራ አገልግሎቱ የሚሰጥ ይሆናል።

13. የሽያጭ መመዘገቢያ መሣሪያ ስህተት

የሽያጭ መመዘገቢያ መሣሪያ ስህተትና ሌሎች የመሣሰሉ ጥያቄዎች ሲቀርቡ በሽያጭ መመዘገቢያ መሣሪያ የሥራ ክፍል በኩል አሠራሩን ተከትሎ በሚደረግ የማጣራት ሥራ አገልግሎቱ የሚሰጥ ይሆናል።

14. በዚህ መመሪያ አንቀጽ 5 ንዑስ ቁጥር (2) እና አንቀጽ 6 ከተጠቀሰው ውጪ ማንኛውም 50% (ሃምሳ በመቶ) በታች የንግድ ሥራ ሀብት ለማስተላለፍ የሚቀርብ ጥያቄ በሁሉም ቅ/ጽ/ቤት በግብር አወሳሰን የሥራ ሂደት በኩል በዴቨክ ኦዲት ተጣርቶ አገልግሎቱ እንዲሰጥ ለደንበኞች አገልግሎት የሚተላለፍ ይሆናል።

15. የተጨማሪ እሴት ታክስ ምዝገባ

ከተጨማሪ እሴት ታክስ ምዝገባ በፊት ላለፉት ስድስት ወራት በነበሩ ግብይቶች እና ባልተሸጡ ዕቃዎች ላይ የግብዓት ይያዝልኝና የምዝገባ አገልግሎት ጥያቄ ሲቀርብ ጥያቄው በግብር አወሳሰን የሥራ ሂደት ተጣርቶ የምዝገባ አገልግሎቱ እንዲሰጥ ለደንበኞች አገልግሎት ይተላለፋል።

16. የንግድ ሥራ ያልሰሩ ግብር ከፋዮች

ግብር የሚከፈልበት የንግድ ሥራ ያልሠሩ ግብር ከፋዮች የንግድ ሥራቸውን ለመዝጋት ጥያቄ ሲያቀርቡ ከኢንተለጀንስ፣ ከታክስ መረጃ አስተዳደር፣ እንደ አስፈላጊነቱ ከባለድርሻ አካላት ወይም ሌሎች ወገኖች መረጃ በመውሰድ በግብር

አወሳሰን የሥራ ሂደት በኩል በደስክ ኦዲት በማጣራት አገልግሎቱ እንዲሰጥ ለደንበኞች አገልግሎት የሚተላለፍ ይሆናል።

17. በውጪ ኦዲት ተመርምረው ስለሚቀርቡ የኦዲት ሪፖርቶች

በልዩ ሁኔታ ተመዝግበው በባለሥልጣኑ ዕውቅና በተሰጣቸው የውጪ ኦዲተሮች ኦዲት ተደርገው የሚቀርቡ የኦዲት ሪፖርቶች ላይ ብቻ በመመስረት የአገልግሎት ጥያቄዎች ያለምንም ቅድመ ሁኔታ በደንበኞች አገልግሎት በኩል እንዲሰጥ ባለሥልጣኑ ሊፈቅድ ይችላል።

ክፍል አራት

ሪፖርት ማቅረብ እና ማስመርመር ግዴታ ስለመሆን

18. የቅርንጫፍ ጽ/ቤቶች ኃላፊነት

በአገልግሎት ጥያቄ መነሻነት ኦዲት ከተደረጉ ግብር ከፋዮች ጋር በተያያዘ የኦዲት ሪፖርት በየወሩ ወሩ በገባ በ3 ቀን ውስጥ ለዋናው መ/ቤት የታክስ ኦዲት ፕሮግራም ልማትና ድጋፍ ዳይሬክቶሬት በባለሥልጣን በተዘጋጀው የሪፖርት ማቅረቢያ ቅጽ መሠረት ማቅረብ አለባቸው።

19. ሪፖርት ስለማቅረብ

ቅርንጫፍ ጽ/ቤቶች በአገልግሎት ጥያቄ መነሻነት፦

- 1) ኦዲት ከተደረጉ ግብር ከፋዮች ጋር በተያያዘ የኦዲት ሪፖርት ወር በገባ በ3 (ሦስት) ቀናት ውስጥ ባለሥልጣኑ ባዘጋጀው የሪፖርት ማቅረቢያ ቅጽ ለዋናው መ/ቤት የታክስ ኦዲት ፕሮግራም ልማትና ድጋፍ ዳይሬክቶሬት ማቅረብ አለባቸው።
- 2) የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ድንጋጌ ቢኖርም በግብር አወሳሰን የደስክ ኦዲት እና በተመሳሽ ቡድን በኩል አገልግሎት የተሰጣቸውን ግብር ከፋዮች ወር በገባ በ3 (ሦስት) ቀናት ውስጥ ባለሥልጣኑ ባዘጋጀው የሪፖርት ማቅረቢያ ቅጽ ለግብር አወሳሰንና አሰባሰብ አሰራር ፕሮግራም ልማትና ድጋፍ ዳይሬክቶሬት እንዲሁም በደንበኞች አገልግሎት በኩል በቀጥታ አገልግሎት የተሰጣቸውን ለደንበኞች አገልግሎት ዳይሬክቶሬት ማቅረብ አለባቸው።

20. ስለ ማስመርመር

ቅርንጫፍ ጸ/ቤቶች የሰጡትን አገልግሎት በዋናው መ/ቤት በሚመለከተው ዳይሬክቶሬት፣ እንደ አስፈላጊነቱ በዋናው አዲተር የማስመርመርና ተገቢውን ማብራሪያ የመስጠት ኃላፊነት አለባቸው።

ክፍል አምስት

ልዩ ልዩ

21. የተሻሩ መመሪያዎች

- 1) የግብርና ታክስ አስተዳደራዊ መቀጫዎች አነሳስ፣ የክፍያ ጊዜ ስምምነት እና የግብር ግዴታን ስለመወጣት በማረጋገጫነት የሚሰጥ የምስክር ወረቀት (ክሊራንስ) አሰጣጥ መመሪያ ቁጥር 55/2003 አንቀጽ 20 ንዑስ አንቀጽ (2) (ሀ)፣ (ለ) እና (ሐ) እና
- 2) ሌሎች ከዚህ መመሪያ ጋር የሚቃረኑ መመሪያዎች፣ ሰርኩላሮች እና የአሰራር ማንዋሎች በዚህ መመሪያ ተሽረዋል።

22. የመመሪያው ተፈጻሚነት

ይህ መመሪያ በባለሥልጣኑ ዋና ዳይሬክቶር ተፈርሞ ከወጣበት ቀን ጀምሮ የፀና ይሆናል።

አዲስ አበባ -----2009 ዓ.ም

ሞገስ ባልቻ

የገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን
ዋና ዳይሬክቶር

ቶማስ ወልደ

የሕግ ረቀቅና ስልጠና ጤና አስተባባሪ